

Sylvie Kauffmann

Spöket från Bukarest vilar över Natos toppmöte i Vilnius

Ur *Le Monde*, 18 maj 2023

Introduktion

Alltsedan 2007 har Putin & Co gång på gång hävdat att väst begick löftesbrott när Nato från och med 1999 började utvidgas med nya medlemmar. Följande artikel handlar dock inte om detta (se lästipsen efter artikeln om de vill veta mer om själva Natoutvidgningen), utan om det Nato-toppmöte som ska hållas i juli i den litauiska huvudstaden Vilnius.

Svenska massmedia har redan talat mycket om detta möte, men huvudsakligen har det gällt spekulationer om det svenska Nato-medlemskapet hinner bli verklighet i tid till toppmötet eller inte. Om de punkter som står på mötets dagordning har det däremot i stort sett inte sagts någonting. Det är det som följande artikel handlar om.

En viktig fråga gäller Ukrainas önskan att gå med i Nato. Senaste gången man diskuterade det var vid Nato-toppmötet i Rumänien (Bukarest) i början av april 2008.¹ Kritiska röster inom Nato har efteråt hävdat att man begick ett stort misstag när man inte redan vid detta möte öppnade dörren för Ukraina och Georgien som då knackade på dörren för att bli inläppta.²

I Bukarest var det USA som pressade på för anslutning, medan de europeiska staterna med Tyskland och Frankrike i spetsen höll emot. Idag är rollerna ombytta.

Martin F

I den vingliga historien om relationerna mellan Vladimir Putins Ryssland och medlemmarna av Atlantalliansen framstår ett tillfälle som avgörande: Nato-toppmötet i Bukarest den 2-4 april 2008. En punkt på dagordningen var explosiv och tog all energi hos de ledare som var samlade i Rumäniens huvudstad: frågan om medlemskap för Ukraina och Georgien.

Efter en homerisk batalj mellan [USA:s president] George W Bush, som var för, och [Tysklands förbundskansler] Angela Merkel och [Frankrikes president] Nicolas Sarkozy, som var emot, slutade det med en haltande kompromiss: de båda länderna skulle få komma med i Nato ... vid en tidpunkt som man noga aktade sig för att precisera.

Femton år senare finns frågan åter på bordet vid ett nytt toppmöte, i Vilnius den 11-12 juli³, och i ett läge som skiljer sig dramatiskt från det tidigare. Ukraina och Georgien har inte släppts in i Nato, men båda har invaderats av Ryssland. Kriget rasar i Ukraina. Huvudaktörerna är inte samma som förra gången, förutom Vladimir Putin.

Spöket från Bukarest vilar över toppmötet i Vilnius. Frågan plågar oundvikligen denna del av Europa: hade den ryske presidenten vågat invadera Ukraina om det varit medlem av Nato? Kaja Kallas, Estlands premiärminister, tvekar inte en sekund: ”Att erövra Estland hade varit mycket enklare än att angripa Ukraina”, säger hon i en intervju med *Le Monde*. ”Att inte Ryssland angripit oss beror på att vi är i Nato. Att Ukraina får komma med är enda lösningen.”

¹ För detaljer om detta toppmöte, se engelska Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/2008_Bucharest_summit

² Däremot uppnåddes enighet om att bjuda in Kroatien och Albanien till anslutningssamtal.

³ Detta Natotoppmöte förannonserades i november 2022

Inte heller hennes litauiska kollega, Ingrida Simonyte, tvekar det minsta när hon får frågan under Lennart Meri-konferensen i Estlands huvudstad Tallinn den 12 maj: ”Bukarest är ett av detta århundrades största misstag”, säger hon. Inte tal om att ”upprepa Bukarest” i Vilnius.

Ingen gåva till Bush

Vad låg då bakom detta trauma i Bukarest? 2008 gick George W Bushs andra mandatperiod i Vita huset mot sitt slut. Under hans första mandatperiod hade Nato 2004 utan svårighet kunnat uppta de tre baltiska staterna som medlemmar. Länderna i den nedlagda Warszawa-pakten hade också blivit medlemmar av Alliansen. För Bush var inlemmandet av Ukraina och Georgien, två f d sovjetrepubliker där befolkningen gett uttryck för starka demokratiska strävanden, ett sätt att avsluta sin tid som USA:s president med flaggan i topp och fullborda sin ”*Freedom Agenda*”. För detta krävdes att toppmötet i Bukarest beviljade de båda länderna en *Membership Action Plan* (MAP), som tillkommit 1999 för att öppna vägen till medlemskap. Men beslutet krävde enighet bland medlemsländerna.

Tyskland och Frankrike hade emellertid en annan vision för sin kontinent. De var rädda för att provocera Putin, som alltmer börjat ta ton mot Natos utvidgning: de såg ingen anledning att ge Bush någon gåva efter fiaskot med invasionen av Irak – som de hade vägrat delta i, vilket åsamkat dem Washingtons vrede. Förbundskansler Merkel och hennes utrikesminister Frank-Walter Steinmeier var fast beslutna att ta strid om Bushs förslag och anlände till Bukarest redo till offensiv. De hade samrått med Frankrikes president.

Enligt flera ögonvittnen var motsättningarna förfärliga den 3 april. Diplomater rusade febrilt omkring åt alla håll med förslag till nya formuleringar av den slutdeklaration toppmötet förväntades resultera i. Den slutliga kompromissen slog fast ”den öppna dörrens politik” – ”Idag har vi beslutat att de båda länderna får bli medlemmar av Nato”, men utan att någon som helst tidsplan angavs. ”Dörren är öppen men vi är inte bjudna”, sade man ironiskt i Kyiv.

Bukarest var ”*a goddamn mess*” [ett helvetes kaos] medger idag Dan Fried, som deltog på toppmötet som medarbetare till USA:s utrikesminister Condoleezza Rice. På ansvarigt håll i USA och de postkommunistiska länderna kunde kompromissen rädda ansiktet på Nato och få alliansen att framstå som enig, men konsekvenserna blev katastrofala genom att Putin gavs uppfattningen att Väst inte vågade komma till de båda ländernas undsättning. ”Genom denna gråzon fick han grönt ljus”, säger balterna. Fyra månader senare, i augusti 2008, gick ryska stridsvagnar in i Georgien, som ryssarna fortfarande ockuperar en femtedel av. I Paris och Berlin anser man fortfarande att det hade varit ett misstag att ge efter för Bush i Bukarest.

Diplomater och politiker från Natos 31 medlemsländer för nu intensiva diskussioner inför toppmötet i Vilnius för att just kunna undvika ett Bukarest 2.0. Men hur? Ingen kräver att Ukraina, ett land i krig, omedelbart ska få bli medlem av Nato, vilket närmast automatiskt skulle dra in Nato i konflikten för fullt på grund av klausulen om kollektivt försvar ifall en allierad blir angripen. Man letar därför efter en formel, en färdplan, kort sagt en annan MAP med konkreta löften om att försvara Ukraina och garantera dess förankring i Nato, utan att det medför att konflikten utvidgas.

Det paradoxala är att läget inom Nato idag är motsatsen till det som rådde i Bukarest. 2023 är det européerna – somliga mer än andra – som driver på och USA som bromsar. Washington bemödar sig att hålla Nato utanför kriget i Ukraina: det är medlemsstaterna och EU – jovisst, EU! – som förser Kyiv med vapen, inte Nato som sådant. USA:s huvudprioritering är Kina; Joe Biden har inte lust att hamna i krig med Ryssland i Europa. För Berlin och Paris är det bekvämt att ta skydd bakom den mäktiga amerikanska bundsförvanten.

Nu är det de baltiska staterna, de nordiska länderna och Centraleuropa som driver på mest. Skillnaden mot 2008 är att 2023 räknas deras röster. Världen har förändrats.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Gary Dagorn: [Natos utvidgning i Östeuropa – så gick den till.](#) (mars 2022)

Fred Kaplan: [”En bro för mycket” – NATO efter muren.](#) (mars 2022)